

Юридична Україна

ЩОМІСЯЧНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

№ 4 (172)

Заснований у січні 2003 р.

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

Співзасновники:

Київський регіональний центр
Національної академії правових наук України,

Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України,

ТОВ "Юрінком Інтер"

Видавець: ТОВ "Юрінком Інтер"

Згідно з постановою президії Вищої атестаційної комісії України від 18.11.2009 р.
№ 1-05/5 журнал "Юридична Україна" включено до переліку наукових фахових
видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт
на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата юридичних наук.

Київ – 2017

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

О. Л. Копиленко —
доктор юридичних наук, професор
(голова ради),
О. В. Скрипнюк —
доктор юридичних наук, професор
(заступник голови ради),
Л. К. Воронова —
доктор юридичних наук, професор,
В. Г. Гончаренко —
доктор юридичних наук, професор,
В. В. Коваленко —
доктор юридичних наук,
О. Д. Крупчан —
доктор юридичних наук,
Є. Б. Кубко —
доктор юридичних наук, професор,
В. В. Луць —
доктор юридичних наук, професор,
В. Т. Маляренко —
доктор юридичних наук, професор,
В. К. Мамутов —
доктор юридичних наук, професор,
Н. М. Мироненко —
доктор юридичних наук, професор,

Н. Р. Нижник —
доктор юридичних наук, професор,
М. І. Панов —
доктор юридичних наук, професор,
Л. В. Підпалов —
заслужений юрист України,
Д. М. Притика —
доктор юридичних наук,
П. М. Рабінович —
доктор юридичних наук, професор,
М. В. Руденко —
доктор юридичних наук, професор,
М. Ф. Селівон —
кандидат юридичних наук,
М. О. Теплюк —
заступник Керівника Апарату
Верховної Ради України —
Керівник Головного
юридичного управління,
В. М. Шаповал —
доктор юридичних наук, професор,
Ю. С. Шемшученко —
доктор юридичних наук, професор.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

О. Д. Крупчан —
доктор юридичних наук
(голова колегії),
В. В. Коваленко —
доктор юридичних наук
(заступник голови колегії),
В. С. Ковальський —
доктор юридичних наук
(заступник голови колегії),
А. Б. Гриняк —
доктор юридичних наук,

М. К. Галянтич —
доктор юридичних наук,
О. Л. Копиленко —
доктор юридичних наук, професор,
В. В. Луць —
доктор юридичних наук, професор,
Н. М. Мироненко —
доктор юридичних наук, професор,
В. Д. Примак —
доктор юридичних наук,
О. В. Скрипнюк —
доктор юридичних наук, професор.

Журнал рекомендовано до друку Вченою радою Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України
(протокол № 4 від 26.04.2017 р.).

© Юрінком Інтер, 2017

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Середа Тетяна. Конституційно-правові основи інтеграції законодавства України до законодавства Європейського Союзу. 4

Гоцуляк Юрій. Концептуальні основи міфології правового буття в античності 12

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Міловська Надія. Нормативно-правові засади регулювання страхових відносин 21

Крива Микола. Поняття та предмет договору підряду на геологічне вивчення надр за державним замовленням 29

Цопіна Наталія. Договір довічного утримання (догляду): питання правової характеристики 34

Гумега Оксана. Реалізація принципу захисту прав інтелектуальної власності в європейській практиці та її відбиття в національному законодавстві України 41

Алієва-Барановська Віра. Організаційно-правові засади охорони інтелектуальної власності в Україні. 49

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ НАУКИ

Семенюк Олександр. Правова система охорони державної таємниці: історія становлення, сучасний стан, проблеми реформування 58

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Атаманчук Людмила. Організаційно-правовий механізм захисту прав інвесторів у міжнародному центрі по врегулюванню інвестиційних спорів 67

ТРУДОВЕ ПРАВО

Трунова Галина. Право на допомогу по безробіттю при припиненні трудового договору за угодою сторін 73

ФІНАНСИ, ПОДАТКИ, БЮДЖЕТ

Кушнір Ігор. Правові аспекти оподаткування податком на прибуток договорів підряду у будівництві. 81

Юрій Гоцуляк,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри права
Вінницького національного аграрного університету

УДК 340.14

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МІФОЛОГІЇ ПРАВОВОГО БУТТЯ В АНТИЧНОСТІ

У роботі розкривається зміст такого неоднозначного для тлумачення поняття як міф, щоб утвердити власну наукову позицію з цього питання і уникнути подальших наукових непорозумінь; виявляються концептуальні особливості міфології правового буття в античності, проводиться аналіз того, чим є міф для права, задля створення теоретичного підґрунтя і детальнішого наукового дискурсу з питань міфології правового буття. Обґрунтовуються наукові позиції щодо міфології правового буття: міфологія права — це онтологія права; міфологія — це логіка правового буття; міфологія — це архітектура правового буття; емоційність правового міфу; юридична сила міфу; міфологічний ефект чуда у правовій дійсності.

Ключові слова: міф, право, буття, правове буття, античність.

Питання про міф — це не лише питання про певний історичний період у житті суспільства, це, насамперед, питання про археологію та генеалогію знань та уявлень. Досліджуючи міфологію, ми стикаємося з колективним мисленням, що являє собою комплексні психофізичні формування, які покладаються в основу не лише тогочасного, а багато в чому і сучасного світогляду. На наше глибоке переконання, право є явищем природним та невід'ємним від людської сутності, а тому всі ті ідеї, явища, процеси, що ми звикли іменувати правовими, завжди мали місце в тій чи іншій формі з різним ступенем усвідомлення і деталізації. Правове буття — це те, що дає можливість правовому бути правовим, дає можливість для розгортання правових ідей у

явища та процеси, які формують правову дійсність. Отже, якщо ми звикли шукати витоки колективного світогляду стародавніх греків у міфі, то і виявлення основ правового буття теж варто починати з міфологічного дискурсу.

Питаннями міфології та онтології права займалися і займаються такі вчені як Р. Барт, К. Леві-Строс, Я. Голосовкер, О. Лосєв, Ф. Х. Кессіді, В. Бачинін та інші. Водночас, науковий дискурс щодо особливостей правового буття через міфологічне мислення історичної людини, передусім античної, потребує свого продовження та розкриття.

У цій роботі ми, по-перше, розкриємо зміст такого неоднозначного для тлумачення поняття, як міф, щоб утвердити власну наукову позицію з цього питання

і уникнути подальших наукових непорозумінь; по-друге, розкриємо концептуальні особливості міфології правового буття в античності, проаналізуємо те, чим є міф для права, тим самим створимо теоретичне підґрунтя для більш детального наукового дискурсу з питань міфології правового буття.

Зміст міфу — це внутрішнє наповнення, що вичерпується його характерними рисами. Таким чином, при розкритті першого завдання для нас є важливим виділення характеристик, які б дали відповідь на запитання, чим є міф і, що не менш важливо, що не відноситься до міфу?

Синкретичність міфу

Саме така позиція буде вихідною точкою нашого дослідження, яку ми спробуємо обґрунтувати. Як слушно зауважує Ф. Х. Кессіді: «...У міфі переплітаються вимисел (фантазія), віра і знання, але сутність міфу не зводиться до жодного з них. Міфічна свідомість синкретична, нерозривна» [1]. Отже, це явище синкретичне, тобто таке, що тісно поєднує в собі різні форми людської екзистенції. Варто зауважити, що така позиція є парадигмальною для античного світу. На відміну від християнського світогляду, стародавні елліни не виокремлювали надкосмічних трансцендентальних сутностей (Бога, який створив світ з нічого). Для стародавніх греків діяв онтологічний принцип, згідно з яким ніщо нізвідки не береться і нікуди не дівається; нічого надкосмічного не існує. Міф як форма саме колективного світогляду не міг залишитись поза цим розумінням. Якщо ніщо нікуди не дівається, то воно приречене на діалектичність (на єдність і боротьбу), на синкретизм. Саме тому міф просто не міг бути суто фантастичним, емоційним чи науковим явищем, він увібрав у себе всі вказані характеристики.

Колективізм міфу.

Ототожнення образу та предмета

Міф — це специфічна форма колективного образного мислення, у міфу не-

має і не може бути індивідуального автора. «Колектив — сила, що творить міф. І ніяка критика не може знищити могутність міфу, поки він залишається живим міфом — живим вираженням колективних уявлень, прагнень і мрій» [1]. З такою позицією важко не погодитись, адже колектив дозволяє міфу глибоко проникнути в суспільну свідомість і стати фундаментальною силою для побудови соціальних інституцій. Колективізм також робить міф стійким до критики, особливо щодо гуманітарних (а не природничих) питань. З іншого боку, така ґрунтовність викликає потребу в більш глибокому аналізі міфу, у виявленні дійсного змісту, який може бути прихований за образами. «Відмінна риса міфу — це ототожнення образу і предмета, суб'єктивного і об'єктивного, внутрішнього і зовнішнього, частини і цілого, уявлення, що «все у всьому ... Зевс керує всіма небесними явищами, перш за все, громом і блискавкою; він же відає зміною пори року, Зевс — усоблення цих явищ, їх бачення і переживання; Зевс — це самі грім і блискавка» [1]. Отже, ототожнення образу і предмета. Чому для нас це так важливо? Це дозволить правильно побудувати нашу гносеологію міфічних образів для розкриття змісту, який вони уособлюють. Скажімо, якщо для Феміди характерна та чи інша поведінка, то це має значення для бачення стародавніми греками поняття правосуддя і місця, яке воно посідає в ієрархії соціальних цінностей. Колективна свідомість ніколи не оперує виключно науковими абстракціями, академізмами, вона завжди є «живою», насиченою емоціями, що відображається у міфі як об'єктивному світогляді.

«Науковість» та «фантастичність» міфу як дві крайності міфорозуміння

Для більш повного розкриття міфорозуміння варто окреслити межі його горизонту. Цією межею є, з одного боку, міф як «різного роду вигадки та ілюзії, неправильна інформація, розбіжності між науковими поглядами і громадською думкою і т. ін. Джерело міфу вбачається

в невігластві людей, у використанні їх надій у своїх цілях з боку різних політичних партій і державних діячів» [1]. Така позиція корениться в інтерпретації міфічного образного мислення як такого, що через неповноту своїх знань про дійсність, про факти заповнює його тим, що дійсності не відповідає, але, водночас, вгамовує людський страх перед непізнаним; це бачення робить історичну людину суто еволюційною істотою. Така позиція доводить нам положення про те, що коли домінувала міфологічна свідомість — вона не прагнула до пізнання речей як вони є, до пізнання істини, а швидше до пояснення власних страхів та невігластва шляхом поширення віри в ілюзії, що з погляду науки є інтелектуальним «браком», який варто було замінити чимось справжнім, реальнішим. Маємо визнати, що в такій позиції справді є своя логіка, але все ж таки, це, на наш погляд, лише інтерпретація, яка або у хибному напрямі тлумачить природу людини (робить історичну людину лише ланкою еволюції), або просто поверхово занурюється в образне мислення міфу. Доволі влучно з цього приводу висловлювався один з персонажів Ф. М. Достоєвського: «Вони дратують мене тепер тим, що це був тільки сон. Але невже не все одно, сон чи ні, якщо сон цей сповістив мені Істину?» [2]. Справді, істина може знаходитись у найрізноманітніших формах, що не мають значення без змісту, який вони несуть.

Для нас важливішим є інший погляд, що знаходиться в опозиції до вищезгаданого, і, на наше переконання, — абсолютно справедливо. Відповідно до цієї позиції, «міф є першою метафізикою, а метафізика — другою міфологією ... міфологічне незнищенне в людині та залишається регулюючим фактором онтологічної рівноваги людини, визначаючи її місце у світі і спосіб його з'єднання зі всесвітом» [1]. Чому міф є метафізикою? Тому що, по-перше: поточний стан речей людину не влаштовує, і в міфі вона виражає бажаний порядок (метафізика — це сутності, що мають місце до фізики (речей) і над фізикою); по-друге, ті речі або

процеси, що мають особливе значення для людського світогляду, набувають цінності в метафізичному образі, що дозволяє побудувати телеологічну ієрархію в суспільстві. Чому міф є незнищеним у людині і регулятивним онтологічним фактором? Тому що у нашому світогляді завжди буде місце для належного і реального, бажаного і дійсного, людини, крім фактів, завжди потрібні будуть орієнтири і впорядкування цінностей. А за ці питання і відповідає міфологічне мислення. Погоджуємося з думкою філософа К. Леві-Строса, що «міфологічне мислення здійснює ті ж логічні операції, що і понятійне, з тією лише різницею, що перше відбувається за допомогою чуттєвих образів, а друге — за допомогою абстракцій» [1]. Таким чином, міф і наука не є словами-антагоністами. Також доволі влучно з цього приводу висловлювався Р. Барт, що «...міф — це комунікативна система, повідомлення ... міф — це форма ... оскільки міф — це слово, то ним може стати все, що гідне розповіді ... Для визначення міфу важливий не сам предмет повідомлення, а те, як про нього повідомляється ... будь-яку річ можна вивести з її замкнутого, безмовного існування і перетворити на слово, готове для сприйняття суспільством... У чому суть міфу? У тому, що він перетворює зміст на форму» [3]. Міф не інакше тлумачить дійсність, ніж наука, він просто в іншій формі її подає. Важливо розуміти, що міфологічне мислення тим і відрізняється від фантастичного, що воно рухається від змісту до форми, а не навпаки. Досліджуючи міфологічні образи, необхідно завжди мати на увазі, що вони не створені «в собі» і «для себе», а для вираження світоглядного змісту. Як зазначав А. Ф. Лосев: «Міф не вигадка або фікція, не є фантастичний вимисел, але — логічно, тобто, насамперед, діалектично необхідна категорія свідомості і буття загалом» [4].

Отже, можемо зробити важливі для нас проміжні висновки щодо змісту, який ми вкладаємо у слово «міф». Міф — це специфічна форма народного

світогляду загалом та колективного образного мислення зокрема; це явище синкретичне, тобто таке, що тісно поєднує в собі різні форми людської екзистенції. Міф — це наслідок колективного мислення. Колектив дозволяє міфу глибоко проникнути в суспільну свідомість і стати фундаментальною силою для побудови соціальних інституцій. У міфі відбувається отождолення образу і предмета. Колективна свідомість ніколи не оперує виключно науковими абстракціями, академізмами, вона завжди є «живою», насиченою емоціями, що відображається в міфі як образному світогляді. Є дві протилежні наукові позиції щодо міфорозуміння. З одного боку, міф — це різного роду фантазмагорії, неправильна інформація, розбіжності між науковими поглядами і суспільною думкою; ця позиція, на наше переконання, звертає увагу лише на форму, а не на зміст, який вона передає. Друга позиція полягає в тому, що речі або процеси, які мають особливе значення для людського світогляду, набувають цінності в метафізичному образі, що дозволяє міфу побудувати ціннісну ієрархію в суспільстві. Міфологічне мислення тим і відрізняється від фантастичного, що воно рухається від змісту до форми, а не навпаки.

Далі ми розглянемо питання міфології саме правового буття, визначимо основні її атрибути.

Міфологія права — це онтологія права

Античний міф закладає уявлення про правове буття та правове суще. Два останніх поняття (буття та суще) часто отождожують, втім ми, слідуючи за М. Хайдеггером, ці поняття розмежуємо [5]. Правове суще — це світ правових речей (принципи, закони, правосвідомість, правова культура, правова поведінка тощо), а правове буття — це загальні підстави існування світу правових речей. Правове буття дає змогу правове іменувати правовим і розуміти право як таке. Правове буття виокремлює ключові атрибути та категорії права, вказує на його генеалогію. Міф же, за-

вдяки специфічному поєднанню форми та змісту, образу та предмета, емоційного та ментального, персоніфікації колективного мислення, дозволяє простежити правовий світогляд давніх еллінів, вловити ключові характеристики права як універсального регулятора суспільних відносин. У цьому полягає вся цінність та естетика міфу. Через уяву міф здатен передати основи буття. «Не володіючи ще аналітичними методами наукового знання, не відділяючи індукцію від дедукції, стародавні елліни здавна пізнавали світ безпосередньо синтетично-одним — уявою. Саме уява слугувала їм ніби пізнавальним органом, висловлюючи результати цього пізнання в образах міфу. Ці образи укладали в собі лише ідеї, а не свідомі цілі, які культурна свідомість ставить практично перед собою при пізнанні світу. В їх образах ніби ховалися естетичні судження, але особливого порядку. Їх естетика була для них онтологією ... Ми повинні наразі чітко зрозуміти, що система естетичної дійсності ... є онтологічна проблема, бо вона є «буття». Перед нами естетика як онтологія» [6]. Для прикладу, звернімо увагу на відомий міф про Сізіфа, який кинув виклик самій смерті і обманув божества, які її уособлюють (Танатос, Аїд). З естетичного погляду, Сізіф справді кидає виклик найбільш неминучому явищу, що має місце серед смертних. Але, з погляду онтологічного, він порушує встановлений космічний порядок речей, він втручається в особливості самого буття. Такі порушення завжди потребують відновлення та компенсації. Відновлення відбулось через звільнення бога Танатоса Аресом (тобто смерті — війною, що є теж доволі символічним, адже друга часто забезпечує першу), а компенсація — через покарання, яке отримав Сізіф. Причому таке покарання має бути сумірним із вчиненим проступком. Як відомо, Сізіфу випало вічно вносити на гору важкий камінь, який перед самою вершиною падає, і цей процес повторюється. Тобто боги показують на прикладі цієї кари, що як би людина не намагалась обійти природу, мета досяг-

нута не буде. Через естетику цього міфу ми бачимо, з одного боку, виокремлення ключових принципів правового буття — відновлення та компенсація, а з іншого — особливості правового мислення щодо інституту покарання (санкції), а саме: що воно має відповідати (бути сумірним) вчиненому проступку, покарання заради покарання недопустиме.

Міфологія правового буття як ейдоси правової дійсності. Особливістю міфології права в античності є те, що за допомогою комплексних персоніфікованих образів — ейдосів — вона дозволяє виокремити вихідні ідеї картини правової дійсності, адже характерною ознакою ейдосу є те, що він не є ізольованим, не є ідеєю в собі, це завжди образ певного конкретного феномена. Образи Зевса, Феміди, Діке, Немезіди та інших персоніфікованих міфічних правових ідей окреслюють, з одного боку, горизонт правової реальності через встановлення правового поля, а з іншого — це конкретні вимоги до належної поведінки в суспільстві. Вищий закон, правосуддя, справедливість, мир є базовими атрибутами правового буття загалом і буття права зокрема (оскільки розкривають його зміст та архітектуру). Наприклад, розглянемо історію з Зевсом та Фінеєм. За те, що Фіней розповів аргонавтам таємницю шляху в Колхиду до Золотого руна, Зевс його покарав сліпотю. З погляду моралі, Фіней зробив все вірно та гуманно, він допоміг людям, але ця допомога мала наслідком порушення таємниці природи, адже Зевс уособлює саму природу, саме верховенство природного закону. Таким чином, якщо природний закон встановлює заборону для людини на щось, то заборона ця носить абсолютний характер і не може бути порушена безкарно за будь-яких обставин. І, як ми бачимо, саме покарання теж відповідає порушенню, адже, щоб показувати шлях, потрібен зір, і природний закон (Зевс) позбавляє цієї властивості, щоб запобігти подібному порушенню і розкрити справедливість покарання як такого. У такий спосіб у міфі, зокрема, розкривається зміст окремих аспектів ідеї при-

родного закону. Отже, античний правовий міф є ейдетичним, тобто формує вихідні властивості правової онтології стародавніх греків, задає правову систему координат.

Міфологія — це логіка правового буття

Під словом «логіка» ми маємо на увазі його «архе», тобто його етимологічне коріння, а саме — «логос». Слово «логос» є полісемантичним, вживається в різних значеннях, зокрема як власне «слово», «поняття», «сене», «думка», «вищий закон». У нашому випадку логіка правового буття — це понятійно-категоріальні основи правової дійсності і їх взаємозв'язок, те, що розкриває сутність права як на загальноонтологічному рівні, так і на рівні речей. Характеризуючи певні метафізичні сутності, такі як справедливість, правосуддя, суспільне мислення виражає цілком конкретне бачення через наповнення смислом емоційних персоніфікованих образів. Наприклад, розглянемо традиційний образ правосуддя Феміди і символ сліпоти. Якщо, скажімо, сприймати сліпоту в естетичному контексті, то може скластися думка, що це — кара. Це приклад того, як можна, невірно обравши контекст, спотворити інтерпретацію образу. Образ сліпоти варто розглядати не естетично, а юридично. Як слушно зазначав Я. Голосовкер: «Феміда, — іпостась Землі і віщого знання Мойр, але вона — і сама неупередженість. Краса, каліцтво, відвага, мука, благання в очах можуть обдурити зір судді: тому на очі Феміди надягається пов'язка. Тепер справедливість забезпечена ... Пов'язка, надіта на очі богині, символізує наче акт її сліпоти, але, по суті, ця пов'язка є щось протилежне: це символ тієї об'єктивної ясності бачення, що виключає участь серця» [6]. Таким чином, завдяки своїй синкретичності міф здатен через гнучкі загальнодоступні концепти (адже цього вимагає його колективістський характер) розкрити науковий та соціально-ціннісний бік права як такого та явищ і процесів, що ми іменуємо правовими. Більше того, завдяки абсолютному авторитету міфоло-

гічних персоналій розкривається зміст права як питання про належну поведінку особи та суспільства і його відповідне ставлення до реальної поведінки. Отже, міфологія права — це логіка права!

Міфологія — це архітектура правового буття

Колективне правове мислення — це не просто сукупність ейдосів, що наповнені окремим смислом. Ці ідеї завжди певним чином впорядковані, вибудовані. Саме поняття впорядкування вже носить правовий характер, адже право покликане врегулювати. Сама правова ідея, по суті, починається з когнітивної спекуляції переходу від хаосу до космосу. Космос у стародавніх греків — це не просто світ, у якому вони живуть, не просто дійсність. Це впорядкований світ, це те, що вже якось вибудоване. Таким чином, уже в космічному світогляді закладена правова ідея. Міфологія вибудовує правові ідеї в чіткій ієрархії; ця структурність часто отримує естетичне забарвлення, зокрема зображується у вигляді родинних зв'язків окремих божеств (Феміда є дружиною Зевса, їх доньки — справедливість (Діке), благозаконня (Евномія), мир (Ейрена) тощо). Аналіз цієї естетики дозволяє побачити структурні особливості елліського правового світогляду. Більше того, міфологія є архітектурою правового буття ще й тому, що вона вказує нам на «архе» права, тобто на його початок, на першооснови (будь то, скажімо, Хаос як загальне архе, чи Зевс як більш правове архе).

Емоційність правового міфу

Правова міфологія, як і міфологія в цілому, не може бути суто науковою логічною абстракцією. Правовий міф завжди емоційний завдяки тому, що правові ідеї персоніфіковані, а отже, переживають цілком конкретні життєві обставини і ситуації. Це дозволяє перевести онтологічний вимір права в практичну афективну життєву площину. Діке та Евномія перебувають у постійній емоційній комунікації з батьком — джерелом космічної влади Зевсом, передають йому

про особливості людських вчинків, що має вселяти страх у смертних, чия поведінка є неправомірною. Така емоційність притаманна всій міфології. Правова ідея, що викликає правову емоцію, дозволяє не просто визнавати факт її існування, а ще й переживати її, таким чином формуючи якісну правову свідомість, адже емоційність додає гостроти сприйняття правового припису і ментально вкорінює авторитет того чи іншого правового ейдосу. Зокрема, можемо стверджувати, що вже в епоху міфологічної нормотворчості колективна правосвідомість багато в чому будувалась на емоції страху. Ключові правові ідеї вводились в ранг божественності задля вкорінення авторитетності і страху перед їх порушенням. Міфологічна правова свідомість побудована таким чином, що саме відчуття страху перед нормою, принципом є ключовим для правової поведінки, а не, скажімо, позитивне ставлення до неї, яке є менш стійким. Більше того, ці емоції в міфології теж персоніфіковані як божества — Фобос (гр. Φοβος — страх) та Деймос (гр. Δεῖμος — сум'яття, жах). Ці божества є братами, що підкреслює їх тісну пов'язаність, а також синами Ареса (бога війни) та Афродіти (богині любові та краси). Такі сімейні зв'язки дозволяють простежити важливі функції страху: це страх перед деструктивністю (перед війною), що покликаний утверджувати правопорядок і уникати бажання руйнівних процесів, або, хоча б, осмислювати їх мету; у свою чергу, страх перед безправ'ям сприяє утвердженню у свідомості благозаконня (евномія), тобто бажаних норм, що несуть конструктивні процеси в суспільство. Отже, емоційність правового міфу має величезне регулятивне значення та формує правосвідомість.

Юридична сила міфу

Як уже було сказано, у міфі ідеї персоніфікуються і обожнюються. Таким чином, певний ейдос виводиться на надлюдський, метафізичний рівень. А якщо ідея стає чимось надлюдським, то це означає, що: по-перше, людина абсолют-

но визнає і приймає її зміст, по-друге, не може її скасовувати чи змінювати, а лише інтерпретувати і коментувати. Саме завдяки такій абсолютизації ейдосів, вони здатні бути універсальним регулятором суспільних відносин, тобто формувати правове буття. Такі правові ідеї, як правосуддя, справедливість, благозаконня тощо, не встановлені людською волею, вони є природними вищими принципами, яких людина має або дотримуватися, або мати негативні наслідки у разі відхилення (зародження поняття неправомірної поведінки). Таким чином, у міфологічній свідомості закладається принцип юридичної сили і абсолютного авторитету ключових правових ідей.

Міфологічний ефект чуда у правовій дійсності

Класично як чудо розуміють щось небувале, явище, викликане втручанням вищої сили. Загалом, будь-яка релігійна свідомість наповнена емоційністю чудесного як підтвердження факту окремої метафізичної сутності (Бога, богів, ідей). Такий ефект є важливим і для правової дійсності, адже реальний хід речей не завжди вкладається в юридичну систему координат, але, зрештою, рано чи пізно все змінюється, і тоді важливо, щоб ці зміни являли собою чудесну рятівну роль правової ідеї, а не просто часовий ефект. Як би парадоксально це не звучало, тоді чудо додає логіки правовому буттю, робить його актуальним у тих моментах, коли віра в правову ідею може похитнутись. Міфологічна правова свідомість потребує чуда. Тобто право у найскрутніший момент може врятувати найнеймовірнішим чином завдяки ефекту чуда.

Отже, резюмуючи вищесказане, як висновки можемо виокремити наступні позиції щодо концептуальних засад античної міфології правового буття.

1. Античний міф закладає уявлення про правове буття та правове суще, визначає особливості співіснування світу правових ідей та правових явищ і процесів. Правове буття — це загальні підстави існування світу правових речей.

Правове буття дає змогу правове іменувати правовим і розуміти право як таке. Правове буття виокремлює ключові атрибути та категорії права, вказує на його генеалогію. Міфологія конституює логіку правового буття, тобто понятійно-категоріальні основи правової дійсності, те, що розкриває сутність права як на загальноонтологічному рівні, так і на рівні речей.

2. Особливістю міфології права в античності є те, що за допомогою комплексних персоніфікованих образів — ейдосів — вона дозволяє виокремити вихідні ідеї картини правової дійсності. Таким чином, античний правовий міф є ейдетичним, тобто формує вихідні властивості правової онтології стародавніх греків, задає правову систему координат.

3. Міфологія — це архітектура правового буття. Міфологічне правове мислення це не просто сукупність ейдосів, що наповнені окремим смислом, ці ідеї завжди певним чином впорядковані, вибудовані. Саме поняття впорядкування уже носить правовий характер, адже право покликане врегульовувати.

4. Правова міфологія хоч і закладає основи наукового мислення, водночас ніколи не є суто наукою, причому це ніяк не означає якусь псевдонауковість. Правовий міф — це завжди щось більше ніж науковий дискурс, адже стосується як матеріального, так і духовного життя суспільства, завдяки чому багато правових принципів отримують своє суспільне схвалення і легітимізацію на рівні правосвідомості. Правовий міф завжди емоційний завдяки тому, що правові ідеї персоніфіковані, а отже, переживають цілком конкретні життєві обставини і ситуації.

5. У міфі правовий ейдос виводиться на надлюдський, метафізичний рівень, котрий означає, що людина абсолютно визнає і приймає її зміст, а також не може його скасовувати чи змінювати, а лише інтерпретувати і коментувати. У міфологічній свідомості закладається принцип юридичної сили і абсолютного авторитету ключових правових ідей.

Список використаних джерел

1. Кессиди Ф. Х. От мифа к логосу: Становление греческой философии. — Алетейя, 2003. URL: <http://platoakademeia.ru>.
2. Достоевский Ф. М. Сон смешного челоока. — М.: Правда, 1985. URL: <https://www.litmir.me>.
3. Барт Р. Миф сегодня // Избранные работы: Семиотика. Поэтика. — М.: Изд. группа «Прогресс»; «Универс», 1994. URL: <http://lib.ru>.
4. Лосев А. Ф. Диалектика мифа. — М.: Правда, 1990. URL: <http://psylib.ukrweb.net>.
5. Хайдеггер М. Бытие и время / пер. с нем. В. В. Бибихина. — Харьков: Фолио, 2003. — 503 с.
6. Голосовкер Я. Э. Логика античного мифа. — М.: Наука, 1987. URL: <http://www.e-reading.club>.

Гоцуляк Юрий. Концептуальные основы мифологии правового бытия в античности. В работе раскрывается содержание такого неоднозначного для толкования понятия как миф, чтобы утвердить собственную научную позицию по этому вопросу и избежать дальнейших научных недоразумений; выявляются концептуальные особенности мифологии правового бытия в античности, проводится анализ того, чем является миф для права с целью создания теоретической основы для более детального научного дискурса по вопросам мифологии правового бытия. Обосновываются следующие научные позиции по мифологии правового бытия: мифология права — это онтология права; мифология — это логика правового бытия; мифология — это архитектура правового бытия; эмоциональность правового мифа; юридическая сила мифа; мифологический эффект чуда в правовой действительности.

Ключевые слова: миф, право, бытие, правовое бытие, античность.

Hotsuliak Yurii. Conceptual basis of mythology of legal existence in antiquity.

The paper reveals the content of such ambiguous to interpret the concept as a myth to establish its own research position on this issue and avoid further scientific doubt; are conceptual unity and mythology of legal existence in antiquity, analyzes what is the myth for the law to create a theoretical basis for more detailed scientific discourse on mythology of legal existence.

Substantiated following scientific position of mythology of legal existence, mythology of law — is law ontology; mythology — is the logic of legal existence; mythology — is a legal architecture being; emotionality of legal myth; the legal force of myth; mythological miracle effect in the legal reality.

As a result of research, we came to the following conclusions about the conceptual foundations of ancient mythology of legal existence.

The ancient myth provides a picture of the legal existence and legal being, determines the characteristics of coexistence in the world of legal ideas and legal phenomena and processes. Legal existence — is common legal foundation of a world of things. Legal existence makes it possible to call legal and legal right to think like that. Legal being isolates key attributes and categories of law, indicate its genealogy. Mythology constitutes the logic of legal being, it means the conceptual and categorical legal foundations of reality that reveals the essence of law at ontology level and at the level of things.

The feature of mythology of law in antiquity is that using complex personalized images — Eidos — it allows to distinguish initial idea of painting the legal reality. Thus, the ancient legal myth is eidetic, that forms the initial legal ontology features of the ancient Greeks, sets the legal frame of reference.

The mythology — is the architecture of legal being. Mythological legal thinking is not just a set of Eidos, which are filled with specific meaning, these ideas are always arranged in a certain way, are built. This concept is already streamlining the legal nature, because the right is intended to regulate.

Legal mythology although it lays the foundations of scientific thinking, however, is never pure science, and it does not mean some sort of pseudo-scientific, legal myth — it's always something more than scientific discourse, as regards both material and spiritual life of society, so many legal principles get their public acceptance and legitimization at justice. Legal myth always emotional because legal ideas personalized, and therefore experiencing very specific life circumstances and situations.

Legal myth Eidos displayed on the superhuman, metaphysical level, which means that people absolutely recognizes and accepts its content, and it can not cancel or modify, but rather to interpret and comment. In mythological consciousness lays the principle of legal power and absolute authority key legal ideas.

Keywords: myth, right, being, the legal being, antiquity.

Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія:
Підручн. для вищ. навч. закл. / В. П. Андрущенко,
Л. В. Губерський, М. І. Михальченко. — Вид. 4-те, випр.
та доп. — Київ: Юрінком Інтер, 2016. — 552 с.

ISBN 978-966-667-659-0

Четверте видання підручника «Соціальна філософія» є суттєво доопрацьованим варіантом попереднього видання курсу лекцій «Сучасна соціальна філософія». Додані нові глави, що стосуються історії української філософії та існування української регіональної цивілізації. Повніше представлена історія світової філософської думки, докладніше проаналізовано українське суспільство за роки незалежності.

Призначене для студентів і всіх, хто цікавиться соціальною філософією.